
Alternatív vitarendezési lehetőségek*

Erdős Éva* – Tóth Barbara**

Mind a gazdasági élet szereplői, mind a magánszemélyek egyre több lehetőség közül választhatnak az élet minden területén. Nincs ez másképp az igényeik érvényesítést illetően sem, hiszen a hagyományos pereskedés helyett alternatívaként szóba jöhet mind a mediáció, mind a választottbíráskodás, mind pedig a békéltetőtestületi eljárások. Ezeket szeretnénk tanulmányunkban röviden összehasonlítani, külön kitérve a munkajogi jogvitákra.

Kulcsszavak: mediáció, közvetítés, választott bíráskodás, egyezség

Options for Alternative Dispute Resolution

Both the economic actors and individuals have more and more options to choose from in all areas of life. There is no difference in the field of enforcement of their claims, as both mediation and arbitration, as well as conciliation proceedings, may be considered as an alternative to traditional litigation. We would like to make a brief comparison of these in our study, with a special focus on labor law disputes.

Keywords: mediation, conciliation, arbitration, agreement

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.2.1995>

1. Bevezetés

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy [...] valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.” A társadalmi konfliktusok rendezésében a jognak kiemelkedő szerepe van, hiszen amennyiben a társadalmi konfliktus jogi konfliktusnak minősül, ennek feloldása hagyományos megoldásként peres eljárásban történik meg.¹ A társadalmi konfliktusok feloldásában a peres eljárások kezdeményezése mellett kiemelt jelentősége van az alternatív vitarendezési lehetőségeknek, mely a polgári ügyek körében Magyarországon hagyományosan a

* A tanulmány az Új Nemzeti Kiválósági Program Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program (FKIP) „Creative Region” (Kreatív Régió) programjának keretében valósult meg.

* Egyetemi docens, intézeti tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék.

** Egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Intézeti Tanszék.

¹ Ferenczi Andrea: A konfliktusmegoldás társadalmi eszközei, *Alternatív vitarendezés* 2012/7-8. 107. o.

választottbíráskodás, a közvetítés (mediáció), illetve a békéltető testületi eljárások. Magyarországon az alternatív vitarendezési lehetőségeket növekvő számban veszik igénybe a jogkereső polgárok, ennek ellenére kijelenthető, hogy a társadalom részéről még mindig a bírósági út igénybevétele dominánsabb. A peres eljárások alakulásában a polgári, de kifejezetten a gazdasági perek tekintetében azonban számottevő csökkenést láthatunk és igaz ez a gazdasági nemperes eljárásokra is.² Ezért jelen tanulmány célja, hogy felhívja a figyelmet a jogviták bíróságon kívüli rendezésének előbb említett módjaira, bemutatva a nevezett eljárások menetét, kiemelve azok előnyeit és hátrányait a polgári perekkel szemben, valamint a bennük rejlő lehetőségeket és esetleges nehézségeket.

2. A közvetítésről általában

A közvetítói tevékenységet külön jogszabály, a közvetítói tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kztv.) szabályozza, melynek célja, hogy elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült azon polgári és közigazgatási jogviták rendezését, amelyekben a felek rendelkezési jogát törvény nem korlátozza. A közvetítés e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös meggyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy, a közvetítő bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.³ A közvetítő feladata pedig ebben az eljárásban, hogy a közvetítés során pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint közreműködjön a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában. A személye egyfajta garancia az eljárás sikerére, hiszen feltétel a legalább ötéves szakmai tapasztalat, valamint a felsőfokú végzettség és nem állhat közügyektől, valamint foglalkozástól való eltiltás hatálya alatt. Azonban még számos készség szükséges ahhoz, hogy valaki jó mediátor legyen.⁴ Az a jogi személy is eljárhat közvetítőként, amelynek létesítő okiratában a közvetítói tevékenység feltüntetésre került, és van közvetítói tevékenység folytatására feljogosított tagja, vagy munkaviszony, továbbá munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében ilyen személyt foglalkoztat,⁵ és ennek az alkalmazottnak közvetítói tevékenysége nem szünetel.

Az igazságügyért felelős miniszter által vezetett közvetítói névjegyzék tartalmazza részletesen a közvetítói tevékenység folytatásához szükséges engedélyezés

² Kohlhoffer-Mizser Csilla: A döntés útjai konfliktusainkban - mediáció és alternatív vitarendezés egyes európai példái, *Magyar Jog*, 2020/5., 299. o.

³ Kztv. 2. §

⁴ Bauer Miklós: Választottbíráskodás és mediáció, *Jogtudományi Közöny*, 2005/12., 498-499.o.

⁵ Ez a jogviszony is sajátosnak mondható, hiszen a közvetítés maga egyfajta megbízási szerződés. Így joggal merülhet fel a kérdés, hogy milyen kapcsolat áll fenn a mediátor cég és az őt foglalkoztató mediátor között, munkajogviszony, vagy megbízási viszony. E kérdéskörben ld. részletesen Prugberger Tamás – Rácz Zoltán: A vállalkozási vagy megbízási szerződéssel palástolt munkaviszony/kunkaszerződés kérdéséhez, *Gazdaság és Jog*, 2003/3., 21-24. o.

követelményrendszerét, a szükséges szakmai képesítési feltételeket, a kizáró okokat és a névjegyzék vezetésének részletszabályait. A megszerzett képesítési követelmények teljesüléséhez, azonban folyamatosan szükséges az ismeretek és készségek szinten tartásra, valamint a továbbképzésen történő részvételi kötelezettség.⁶

Megjegyzendő, hogy logikai és jogpolitikai szempontból semmiképpen sem magyarázható, hogy a végrehajtható határozatokat hozó választottbíró tevékenységének az ellátásához sem felsőfokú végzettségre, sem öt éves szakmai gyakorlatra nincsen szükség, ugyanakkor a mediátor képesítését és szakmai gyakorlatát a törvény előírja.

A mediáció fogalmilag tulajdonképpen egy különleges megbízási szerződésnek is tekinthető.⁷ A megbízás tárgya az, hogy a megbízott szaktudásával bírja rá magukat a megbízókat egyezség létrehozására. A mediátornak tehát retroaktív szerepe van: azokra a személyekre kell hatnia, akik részére a megbízást adták. A megbízóknak csak a megbízási nyilatkozat megtételében kell együttesen eljárniuk, a megbízás felmondásánál bármelyik megbízó önállóan is eljárhat. (Szemben a választottbírószági szerződéssel, amelytől egyoldalúan elállni nem lehet.)⁸ A közvetítők feladata nem valamiféle jogi egyeztetés. Nem a jogi helyzetet kell elemezniük, nem azt kell a felek előtt felvázolniuk. A mediátornak azt kell az eljárás során keresnie, van-e a felek helyzetében érdekazonosság, hol lehet azt a pontot megragadni, amelyben a felek érdekei találkoznak és az egyezségi megállapodás megköthető.⁹ A közvetítésről szóló törvény indokolása is azt emeli ki, hogy a mediátor nem vizsgálja a felróhatóságot, jogellenességet, nem állapít meg felelősséget, hanem csupán közvetíti az egyezség létrejöttét.

A mediáció sajátossága abban is áll, hogy polgári jogi kötelmi viszonyt hoz létre, a kötelmi viszonyokra vonatkozó rendelkezések pedig főszabály szerint diszpozitívak. A közvetítői tevékenységre vonatkozó törvény azonban számos közigazgatási elemet is tartalmaz: korlátozza a szabad mediátorválasztást, előírja a mediátorok tevékenységének közigazgatási úton történő rendszeres és eseti ellenőrzését, az egész mediációs tevékenység közigazgatási nyilvántartását. Az igazgatási tartalmú jogszabályok pedig általában kógens jellegűek, azoktól eltérni csak a törvény engedélye alapján lehet.¹⁰ Ez a bizonytalanság számos gyakorlati problémát vet fel. A Kztv. szerint ugyanis a mediátor a közvetítői tevékenység végzésére csak a névjegyzékbe való bejegyzéssel kezdődőleg válik jogosulttá, amennyiben ez nem történik meg az általa lefolytatott eljárás nem fogja kiváltani a közvetítő eljáráshoz kapcsolt jogkövetkezményeket. Mi lesz a helyzet abban az esetben, ha közvetítőként nem regisztrált mediátor ügyvéd, jogtanácsos vagy közjegyző járt el? Eljárása a Kztv. szerint nem volt ugyan jogszerű, de a megbízói részére végzet okiratszerkesztés, amiért a felek fizettek is, semmiképpen sem tekinthető zugírászatnak. Minek minősül

⁶ Szekeres Diána: A gazdasági mediációról, *Gazdaság és Jog*, 2012/5., 11. o.

⁷ A facere jellegű, munkavégzésre irányuló típusú szerződésekről ld. részletesen Prugberger Tamás: A munkavégzéssel összefüggő szerződések jogdogmatikai és elhatárolási kérdései, *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*. -1 (2001), p. 19-36. 20-23. o.

⁸ Bauer Miklós: i.m. 497 o.

⁹ Bauer: i.m. 498.o.

¹⁰ Bauer: i.m. 498. o.

mindezek után az ilyen módon létrejött, az egyezségi megállapodást írásba foglaló okirat? Az ilyen, nem regisztrált mediátor útján létrehozott okiratba foglalt egyezség még jogpolitikai okokból sem kifogásolható, hiszen nyilvánvalóan a jogviták bíróságon kívüli, úgynevezett békés rendezését segítette elő.¹¹

A mediáció maga olyan konfliktuskezelő módszer, amely sok esetben a bírósági eljárás kiegészítő elemének is tekinthető, mely során lehetőség nyílik a mögöttes érdekek feltérképezésére, az ellentétes nézetrendszer megismerésére.¹² Az eljárás maga strukturált, közvetítő közreműködésével valósulhat meg, a résztvevő vitapartnerek önkéntes alapon kívánnak megállapodást létrehozni. Az eljárás jövőorientált, konstruktív kooperációt jelentő gazdaságos vitarendezési fórum,¹³ mely a jövőbeni viselkedés kialakítására, a megoldandó feladatok és tennivalók számbavételére fókuszál. Irányultsága pozitív, hiszen állítások, szükségletek érdekekké fogalmazódnak át általa, az indulatkezelés világos alapszabályrendszer érvényre juttatásával kordában tartja az indulatokat és konstruktív kommunikációt alakít ki. A mediáció során alkalmazott eljárástechnikák, különböző módszerek, irányok használatával a felek által szem előtt tartott cél eléréséhez adják meg a megfelelő keretet. Ebben a keretben lehet élni az evaluatív, a resztoratív és a transzformatív mediáció eszközrendszerével. Gyakran haszonnal járhat a konfliktusból való kimozdulás elősegítésére a BATNA (Best Alternative to a Negotiated Agreement)-WATNA (Worst Alternative to a Negotiated Agreement)-MLATNA (Most Likely Alternative to a Negotiated Agreement) lépéseinek kommunikációja, azaz a tárgyalásos megállapodásnak a legjobb, legrosszabb és a legvalószínűbb alternatíváinak felvázolása. Ez az egyik módja annak, hogy minden érintett felet gondolkodásra készítsen a mediátor, segítse a feleket abban, hogy figyelembe vehessék ügyük lehetséges kimeneti irányait.¹⁴ Kifejezett előnye, hogy a szerződéses kapcsolatokat az üzleti életben fenn tudja tartani, feltárva az érdekeket, szükségleteket, amellyel hozzájárul az üzletmenet fennmaradásához.

A közvetítői eljárás fontos jellemzője, hogy a vita kimenetele a felektől függ. Ellentétben a bírósági eljárást jellemző szigorú formális eljárási renddel, hatósági szabályrendszer alkalmazásával informálisabb eljárás jellemző. A peres eljárás inkább az egyik fél nézetrendszerének előtérbe jutását jelenti, a pereszteség és pernyerteség érvényesítésével. A peresztes fél számára az ítélet egyfajta büntetés, azonban az is megkérdőjelezhető, hogy a pernyertes fél valóban pernyertesnek tekinthető-e az évekig tartó, sokszor kilátástalannak érezhető pereskedés, valamint az azt követő végrehajtás során.¹⁵ A közvetítés eredményeképpen viszont megőrizhető az ellenérdekű felek méltósága, a megegyezést követően a felek nyertesként távozhatnak, kialakul az úgynevezett "win-win" pozíció.

A bizalom az egész eljárás kulcsa, egyfelől a mediátor bölcsessége és pártatlansága tekintetében, másfelől a másik fél jóhiszemű részvétele

¹¹ Bauer: i.m. 498. o.

¹² Szekeres: i.m. 11. o.

¹³ U.o.

¹⁴ Kohlhoffer-Mizser: i.m.299. o.

¹⁵ Szekeres: i.m. 11. o.

vonatkozásában.¹⁶ Azonban ezt az eljárást megelőzi egy felek között kialakult konfliktus, melyben elveszett a személyek közötti bizalom, amely nélkül nehéz eljutni az egyezségig. A folyamatnak pedig ez az egyik lényeges eleme - a mediációs eljárás törekszik felépíteni az elveszett bizalmat, vagy erősíteni, transzformálni az egyezség megkötésének útján.¹⁷

Az eljárás kulcsfontosságú tényezője annak zárt jellege. Biztosított a diszkréció, a bizalmas légkör, kizárt a nyilvánosság és a résztvevőket titoktartási kötelezettség terheli. A közigazgatási úton történő regisztráció, a közigazgatási szervnek történő beszámoló nem támasztja alá a mediáció bizalmas kezelésére irányuló igényt. Az IM-nél a gazdálkodó szervezetek körében lefolytatott mediációkkal kapcsolatban tárolt adatok közérdekű adatok, nyilvánosságra kerülésüktől tehát a mediációban részt vevő feleknek mindig tartaniuk kell. A törvény előírja ugyan, hogy a mediátort titoktartási kötelezettség terheli, és ez a titoktartási kötelezettség még tevékenysége megszűnése után is fennáll, a felek titoktartási kötelezettségét azonban maga a törvény nem írja elő. A törvény szerint ugyanis a feleknek az eljárás folyamán nyílik lehetőségük arra, hogy megállapodjanak a saját személyüket is terhelő titoktartási kötelezettségben.¹⁸ Az egyezségkötést az szolgálná inkább, ha a törvény a felekre nézve is előírná a titoktartási kötelezettséget, azzal, hogy annak feloldásban megállapodhatnak.¹⁹

A közvetítés és a polgári per egymáshoz való viszonyát illetően muszáj említést tennünk a Pp. megújult koncepciójáról. Az új polgári perrendtartás Koncepciója²⁰ célként határozta meg a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítését.²¹ A Pp. szabályai fenntartották, illetve továbbfejlesztették a közvetítői eljárás igénybevételét ösztönző normatív rendelkezéseket.²² E rendelkezések közül érdemes kiemelni, hogy a bíróság a per bármely szakaszában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát egyezséggel rendezzék. Ennek keretében a bíróság - ha annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, feltételeiről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól.

Az egyezség elérésére a legjobb időpont a perfelvételi szak lezárása, ugyanis ekkor az ügy szempontjából releváns információk már mind rendelkezésre állnak, a

¹⁶ Somogyi Árpád: Mi fán terem a mediáció?, *Jogtudományi Közlöny*, 2000/1., 21. o.

¹⁷ Kohlhoffer-Mizser: i.m. 301. o.

¹⁸ Erre a problémára jelenthet egyfajta megoldást az Egyesült Királyságban a munkaügyi bíráskodás területén a feleknek a kereset benyújtását megelőzően a feleknek kötelező egyeztetést lefolytatniuk az ún. ACAS (Advisory, Conciliation and Arbitration Service) előtt. Ld. Prugberger Tamás – Wopera Zsuzsa: Gondolatok a munkaügyi perek szakbírói vagy általános bírói hatásköréről, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, XXVI./2. (2008.) 672-673. o. és Prugberger Tamás: Nemzetközi szeminárium a békéltető-közvetítő szolgálat magyarországi kiépítéséről, *Magyar Jog*, 1996/5., 315-316. o.

¹⁹ Bauer: i.m.499.o.

²⁰ Az új polgári perrendtartás koncepciója (a Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció)
<http://www.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20C3%BAj%20polg%C3%A1ri%20perrendtart%C3%A1s%20koncepti%C3%B3ja.pdf> (utolsó lekérdezés: 2018. 09. 11.)

²¹ Koncepció 3. o.

²² Nagy Adrienn: A jogi konfliktusok rendezésének lehetséges útjai az eljárásjogi reformok tükrében – polgári per vagy mediáció?, *Miskolci Jogi Szemle*, 2018/2., 57. o.

jogvita keretei kellően tisztázottak. A perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően a bíróság - ha annak sikerére esély mutatkozik - megkísérli a felek között egyezség létrehozását.

Nagyon fontos, hogy a bíró felismerje, hogy mely ügyek alkalmasak tárgyaknál vagy természetüknél fogva a mediációra, s minden lehetőséget felhasználjon a tájékoztatásra, amely mindig egyénre szabott információkat jelent.

A munkaügyi perek természetüknél fogva alkalmasak erre, ezért a Polgári Perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban :Pp.) értelmében kötelező a felek közötti egyeztetés lefolytatása munkaügyi perekben. A törvény külön egyeztető tárgyalást nem ír elő. Ennek oka, hogy az általános szabályok szerint lebonyolítandó perfelvételi tárgyalás lényegében megfelel az egyeztetési tárgyalás céljának. Ha a perfelvételi tárgyaláson a felek személyesen vagy képviselőik útján megjelentek, a tárgyalás a felek megegyezésére irányuló egyeztetéssel kezdődik. Ebből a célból az elnök a jogvita egészét a felekkel megtárgyalja.

Egyezség hiányában, de megállapodási szándék és hajlandóság esetében a szünetelés mellett a folyamatban lévő peres eljáráshoz kapcsolódóan a felek a bírósági vagy a piaci közvetítést is igénybe vehetik.

Amennyiben a felek között nem jön létre egyezség, a bíróság nyomban megtartja az érdemi tárgyalást, vagy ha az ügy körülményei ezt nem teszik lehetővé, akkor kitűzi annak időpontját és megidézi a feleket. Mivel a bíró sikertelen mediáció esetén eldönti a jogvitát, a felek közvetítői eljárásban tett nyilatkozatait nem ismerheti meg, azok a peres eljárásban nem használhatók fel bizonyítékként. A peres eljárásban sem a felek, sem a jogi képviselők nem hivatkozhatnak olyan tényre, körülményre, mely a mediációs eljárás bizalmi jellegének, titoktartási kötelezettségnek a megsértésével járna.²³ Ez is a mediációba vetett bizalom megőrzését szolgálja.

3. A közvetítői eljárásban megkötött egyezség

Az egyezség Ptk.-beli fogalma szerint *a felek a kötelemből eredő vitás vagy bizonytalan kérdéseket megegyezéssel úgy is rendezhetik, hogy kölcsönösen engednek egymásnak, vagy valamelyik fél egyoldalúan enged követeléséből. Az egyezség érvényességét nem érinti a feleknek olyan körülményre vonatkozó tévedése, amely közöttük vitás volt, vagy amelyet bizonytalanannak tartottak.*²⁴ Az új Ptk. megfogalmazása alapján az anyagi jogi egyezség közelebb került a perbeli (eljárásjogi) egyezséghez. A régi Ptk. értelmében ugyanis az volt az anyagi jogi és a perbeli egyezség közötti különbség, hogy a polgári jog által szabályozott egyezségtől eltérően a perbeli egyezségnek nem feltétele az, hogy a felek kölcsönösen engedjenek egymásnak (EBH2011. 2410.). Változatlanul fogalmi eleme viszont az anyagi jogi egyezségnek, hogy a felek között vitás (bizonytalan) követelés rendezésére kerül sor a követelések módosításával. Maga a közvetítés azért előnyös, hiszen a felek határozzák meg annak a tartalmát, saját belátásuk szerint. A mediátor az egyezség tartalmába nem szól bele, azt nem is hagyhatja jóvá. Így

²³ Gyengéné dr. Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban, *Magyar Jog*, 2009/11., 681-692. o.

²⁴ Ptk. 6:27. §

tulajdonképpen a közvetítői eljárásban megkötött egyezség is a felek „szerződésének” minősül, ahhoz anyagi jogerőhatás nem kötődik, és végrehajtható okiratnak sem minősül. Már csak azért sem, mivel nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági vagy választottbírói eljárás keretében érvényesítsék.²⁵ Vagyis a bírósághoz fordulás jogát a közvetítés igénybevétele nem kívánja elvonni a felektől. Hozzá kell tennünk azonban, hogy bizonyos szankciókat fog alkalmazni a bíróság abban az esetben, ha a felek a sikeres közvetítés ellenére mégis pert indítanak (pl. a közvetítéssel kapcsolatban felmerülő költségek viselése és a perköltségviselés vonatkozásában). Továbbá az ilyen pereskedés alapul szolgálhat az adott fél jóhiszeműségének megkérdőjelezésére is.²⁶

Ez természetesen a magában hordozza annak kockázatát, hogy a felek valamelyike mégsem fogja betartani az egyezségben foglaltakat. Ilyenkor főszabály szerint a jogaiban sértett félnek pert kellene indítania a másikkal szemben, vagy pedig közjegyző előtt fizetési meghagyásos eljárást kellene indítani, ami gyakorlatilag feleslegessé tenné a közvetítés jogintézményét. Ezért a hatályos jogunk támogatásban részesíti a megkötött egyezségeket, olyan formában, hogy amennyiben sikerült a feleknek egymással megállapodnia, kérhetik a bíróságtól/közjegyzőtől, hogy egyezségüket végzéssel hagyja jóvá. Ha az egyezség - ideértve a Pp. 238. § (2) bekezdésében meghatározott megállapodást is - megfelel a jogszabályoknak, a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, ellenkező esetben a jóváhagyást megtagadja, és a már folyamatban lévő eljárást folytatja. Ezáltal lesz a felek kezében egy (jogerős) határozat, ami már végrehajtható lesz, hiszen a bíróság által jóváhagyott egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint az ítéletnek. Ez a végzés nem tartalmaz indoklást, csupán az egyezség létrejöttére kell utalni és arra, hogy az a jogszabályoknak minden tekintetben megfelel –e, egyebekben nem bírálhatja felül az abban foglaltakat (ez az ún. "minimum kontroll" elve), ami garancia arra, hogy a felek megállapodása nem torzulhat a jóváhagyás során.²⁷

4. A Választottbírói eljárásról - dióhéjban

A választottbírói eljárás az állandó választottbíróshoz forduló feleknek lehetőséget ad egy egyfokú eljárásban peres igényük érvényesítésére az állami igazságszolgáltatáson kívül, magánbírói eljárás előtt, ezért innovatív elemeivel az alternatív vitarendezési fórumok első helyezettje mind a hazai, mind a nemzetközi alternatív peres igényérvényesítési eljárásokban. Az eljárás az állandó választottbírói eljárások előtt indul, mint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírói eljárások esetében.²⁸ A

²⁵ Nagy: i. m. 60. o.

²⁶ Somogyi: i.m. 21. o.

²⁷ Gyengéné Nagy Márta: A mediáció uniós szabályozásának hatása a magyar perjogi kodifikációra, *Magyar Jog* 2016/5., 274. o.

²⁸ A választottbírói eljárások Magyarországon is nagy múltra tekinthetnek vissza, ezt bővebben megtudhatjuk Kecskés László által szerkesztett *Választottbírók könyvből. Választottbírók könyve* (szerkesztette: Kecskés László- Lukács Józsefné) HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012. 99- 185.o. Magyarországon a jelenleg működő Választottbírói eljárások: A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (továbbiakban MKIK)

választottbíróóságok magánbíróóságok, ahol az érintett felek abban állapotnak meg, hogy jogvitájuk eldöntését a rendes, bírósági eljárás mellőzésével a felek által kijelölt választottbíróóságra, és a felperes és az alperes által választott választottbírókra, valamint a két választottbíró által választott tanácsvezető választottbíróra bízják. „ A Választottbíróóság olyan sajátos alternatív vitarendezési fórum, ahol a felek a vitás kérdésre figyelemmel maguk dönthetnek arról, hogy milyen szakmai ismeretekkel rendelkező bírák alkalmasak speciális jogvitájuk eldöntésére.”²⁹ A Választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény (Vbtv.) 3.§ (1) bekezdés 1.pontja értelmében a választottbíráskodás fogalma és lényege: „kereskedelmi jogviszonyokban felmerült jogvitáknak állami bírósági peres eljárás helyett a felek által választott eljárásban történő eldöntése, akár eseti, akár állandó választottbíróósági intézmény folytatja le az eljárást...” A polgári peres eljárások esetében nem minden ügy vihető alternatív vitarendezési fórum elé, elsősorban a kereskedelmi és gazdasági magánjogi jogviták tartozhatnak ide, de nincs helye választottbíróósági eljárásnak a fogyasztói szerződésből eredő jogvita esetén³⁰, vagy a Pp. által szabályozott különleges eljárásokban³¹, és a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény hatálya alá tartozó ügyekben sem. A Választottbíróósági eljárás fontos feltétele a választottbíróósági szerződés vagy a választottbíróósági kikötés - mely nem más, mint a felek írásbeli szerződéses megállapodása a Választottbíróóság hatáskörének kikötésére jogvita esetén - valamint az alkalmazandó Állandó Választottbíróósági Eljárási Szabályzat megjelölése. Erre vonatkozóan az MKIK Állandó Választottbíróóság Eljárási Szabályzata mintaklauzult tartalmaz a választottbíróósági eljárás szerződésben történő kikötésének megkönnyítésére.³² A kikötés történhet a jogvita alapjául szolgáló szerződésben, vagy a polgári jogi szerződés megkötését követően utólag is. A Választottbíróóság kikötés lehet egyszerűbb is, tehát vagy külön szerződésben, vagy a szerződés részeként kell, hogy a felek arra vonatkozó egybehangzó akaratnyilatkozata írásban

mellett működő Állandó Választottbíróóság, azaz a Kereskedelmi Választottbíróóság, mely 2018. január 1-től a Kereskedelmi Választottbíróóságon kívül magában foglalja a Pénz és Tőkepiaci Választottbíróóságot és az Energetikai Választottbíróóságot is, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) mellett működő Állandó Választottbíróóság, Sport Állandó Választottbíróóság., Hírközlési Állandó Választottbíróóság.

²⁹ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Bemutatókönyv – Választottbíróóság <https://mkik.hu/valasztottbirosag>

³⁰ bizonyos kivételek itt léteznek, mint pld. a cégekkel és vezetőikkel szemben folytatott fogyasztói szerződésből eredő eljárások , lásd: Erdős Éva: *A fogyasztói szerződésekből kikötött választottbíróósági eljárás tisztességtelenségéről*, Ünnepi tanulmányok Bíró György Professzor 60. Születésnapjára, Novotni Alapítvány, Lícium-Art Könyvkiadó, 2015. 114.-134.o

³¹ Pp. Hetedik fejezete

³² A javasolt mintaklauzula szövege a következő: „Bármely vita elbírálására, amely jelen szerződésből vagy azzal összefüggésben, így különösen annak megszegésével, megszűnésével, érvényességével, vagy értelmezésével kapcsolatban keletkezik, a felek az állami bírósági utat kizárják és alávetik magukat a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróóság (Kereskedelmi Választottbíróóság Budapest) kizárólagos és végleges döntésének azzal, hogy a Választottbíróóság a saját Eljárási Szabályzat szerint jár el, az eljáró választottbírók száma (három/egy) és az eljárás során a ... (pld magyar, néme/angol) nyelvet kell alkalmazni. A felek kizárják a választottbíráskodásról szóló 2017.évi LX . törvény IX. fejezetében szabályozott eljárásújítás lehetőségét. A jogvita eldöntésére alkalmazandó anyagi jog a ... jog, ide nem értve annak nemzetközi magánjogi szabályait.” Természetesen ettől egyszerűbb választottbíróósági kikötést is elfogad a Választottbíróóság.

megtörténjen, hogy a jogvitájuk elbírálása céljából az állami bíróság eljárását kizárják, és alávetik magukat az általuk választott bíró vagy bírák döntésének, és ezt a tényt a felek később se vitassák a per folyamán. A Választottbíróság tehát vagy a mintaklauzula alapján, vagy a felek egybehangzó akaratnyilatkozata alapján jár el, és nagyon fontos, hogy hatáskörét hivatalból vizsgálja. Ez azt is jelenti, hogy a Választottbíróság a felek egybehangzó kikötését felülbíráhatja hatásköri okokból.

A Választottbíróságon is alkalmazható a közvetítői eljárás³³, elsősorban egyezségkötés céljából, és csakis akkor, ha választottbírósági eljárás még nem indult. Ebben az esetben a közvetítői eljárásban nem szükséges a választottbírósági szerződés, kikötés megléte. A közvetítő eljárásban azonban nem születethet ítélet, csupán javaslat, vagy egyezség, és az nem lesz azonnal jogerős és végrehajtható. A felek külön választottbírósági eljárásban kérhetik a közvetítői eljárás során létrejött egyezségük ítéletbe foglalását, mely ekkor azonos elbírálás alá esik, mint a választottbírósági eljárásban meghozott ítélet.

5. A választottbírósági eljárás előnyei, pro és kontra

A választottbírósági eljárás mellett szólnak pro és kontra érvek, előnye mindenképpen az egyfokú eljárás, jogorvoslatnak ugyanis nincs helye az ítélet ellen, az ítélet azonnal jogerős és végrehajtható lesz. Így az ügy elhúzásának nincs helye, a jogvita sokkal gyorsabban tud érdemi módon lezárulni. Az eljárási költségek viszonylagos drágaságát a kontra érvek között szokás felhozni, azonban, ha az igényérvényesítő fél hamarabb akar hozzájutni az őt jogosan megillető tartozáshoz vagy összeghez, akkor az eljárás - a gyorsasága és egyfokúsága miatt - a legjobb megoldásnak bizonyulhat, mivel a költségek is hamarabb térülnek meg, ami ellentmond a „drága eljárás” kifogásnak. A választottbírósági eljárást számos újonnan bevezetett intézmény segíti a jogvita alapos, de gyors lezárásában, ilyen az előkészítő egyeztetés intézménye³⁴, vagy az MKIK mellett működő Állandó Választottbíróság Eljárási Szabályzata 5.§-ának előírása, mely szerint a választottbírósági tanács az eljárást – lehetőség szerint - a választottbírósági tanács megalakulását követő hat hónapon belül berekeszti. Az eljárás rugalmas és egyszerű, egyfokú, gyors, szakmailag hozzáértő és akár hosszú gyakorlattal és tapasztalattal rendelkező bírák járnak el, cél a jogvita békés, gyors és alapos kivizsgálása és lezárása. A választottbírósági eljárást összehasonlíthatjuk a rendes bírósági eljárással, az első fontos eltérés, hogy itt mindenképpen szükséges a választottbírósági szerződés vagy kikötés megléte, ez viszont azt is jelenti, hogy a felek egybehangzó akaratnyilatkozata alapján indul meg az eljárás. A szerződésből eredő jogvita mind a két esetben szükséges, a bírósági eljárásban azonban csak az egyik fél kérelmére indul az eljárás, a másik fél részvétele kényszerű.³⁵ A Bírósági

³³ MKIK mellett működő Állandó Választottbíróság Eljárási Szabályzata 4. Melléklet: A Választottbíróság Közvetítői Eljárási Szabályzata.

³⁴ MKIK mellett működő Állandó Választottbíróság Eljárási Szabályzata 36.§

³⁵ A bírósági eljárás jellemzőiről lásd Gyengéné dr. Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban, *MJ*, 2009/11. 681-692.o.táblázatát

eljárás menetét a törvény határozza meg, a választottbírószági eljárásban a felek akarata és közös megállapodása szükséges, melyet az előkészítő egyeztetésen a bírósági tanács vezetésével fektetnek le a felek (pld. beadványok száma, menete, határideje), cél a konfliktus közös megoldása, és az igazságos jogszolgáltatás. A bírósági eljárásban a bírót hivatalból jelölik ki, míg a választottbírószági eljárásban a felperes is választ egy bírót, az alperes is választ egy bírót, akik pártatlanok és függetlenek a felektől, és a két bíró választ egy harmadikat, aki a választottbírószági tanács elnöke lesz. A Bíró választása lehet egyedi, de leggyakrabban a választottbírószági ajánlási listáról történik, ahol a lehetséges bírák szakértelme fel van tüntetve, így a fél bizalma az eljárásban biztosítva lehet. A gyors lebonyolítás érdekében és a perelhúzás megakadályozása céljából, az előkészítő egyeztetésen menetrendet állít fel a tanács, és a határidőket is a felekkel közösen fektetik le. Az előkészítő egyeztetést általában már csak egy tárgyalás követi, szemben a rendes bírósági eljárás elhúzódó, több tárgyalásból álló menetével. Az eljárási költségek megelőlegezése mind a két eljárásban fontos, a választottbírószági eljárásban viszont nincs helye költségmentességnek. Az ügyvéd az eljárás aktív résztvevője mind a két eljárásban, azonban a választottbírószági eljárásban a felek szabadon alakíthatják az eljárás módját. A nagy különbség a két eljárás között egyrészt az eljárás rugalmassága, és az, hogy a választottbírószági eljárásban az egyfokú eljárásnak köszönhetően gyorsabban juthat a fél a jogerős ítélethez, amely azonnal jogerőssé válik, valamint az ítélet végrehajtását nemzetközi szinten is védik és egyben ezzel biztosítják is, a nemzetközi egyezmények. Kevesebb tárgyalás, kevesebb összköltséggel jár, a nyertes fél visszakapja a költségeit a pervesztes fél ugyanis köteles azt megfizetni. A választottbírószági ítélet ellen korlátozott esetekben érvénytelenítési pert³⁶ lehet indítani a rendes bíróság előtt, ez azonban ritka esetekben lehetséges, kevés eredménnyel jár, és nem minősül rendes jogorvoslatnak, aminek nincs helye a választottbírószági eljárásban. Összefoglalva: A választottbírószági eljárásban a gazdasági és üzleti élet szereplői az eljárás keretében maguk dönthetnek:

- az eljáró Választottbírószágról, a vb szerződésről, kikötésről, annak tartalmáról, a hatásköri szabályok mentén,
- a felek dönthetnek a vb eljárás alapvető kérdéseiről határidőiről, a Választottbírószági Eljárási Szabályzat alkalmazásáról,
- a választottbírák kijelöléséről, kivéve a tanács elnökéről,
- az eljárás székhelyéről,
- az eljárás nyelvéről,
- az alkalmazandó anyagi és eljárási szabályokról,
- az eljárás menetéről.

A Választottbírószági bírói lista ajánlás jellegű a felek számára. A fenti előnyök álláspontunk szerint megfelelő alternatívát jelentenek a polgári peres igényérvényesítések, konfliktusrendezések körében.

³⁶ A Vbtv. 2017. évi LX. tv VIII. fejezete szól az érvénytelenítés lehetőségeiről.

6. Záró gondolatok

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az alternatív vitarendezési lehetőségek új utat nyitottak a polgári peres igényérvényesítés lehetőségeiben, az eltérés lehetőségét a rendes bírói út igénybevételeitől. Tanulmányunkban új társadalmi innovációt jelentő intézményekről van szó, melyek vagy ismeretlenként kerültek be a jogintézmények közé, mint a mediáció, a közvetítés, vagy már ismertként, azonban nem gyakran használt intézményként, mint a választottbírói eljárás. A hangsúly a felek igazságos igényérvényesítési lehetőségeinek, a konfliktusrendezések hatékonyabb és gyorsabb lezárásán van a felek megelégedésével. A menü bővül, a lehetőségek nyitva állnak, a gyakorlatban megjelenő problémákat a jogalkotás is segíti megoldani, hiszen mindannyiunk közös érdeke a kevesebb jogvita, a konfliktusok gyors és hathatós lezárása, és a jogszolgáltatásba vetett hit és bizalom erősítése. Az alternatív intézmények általi lehetőségek nyitva állnak, a választék egyre bővül, az eljárások egyre jobban szolgálják a felek közös érdekeit, a megegyezést. Tanulmányunkban a rendes bírósági eljáráson kívüli alternatív vitarendezési módokat szerettük volna röviden bemutatni, elsősorban az előnyök kidomborításával, és néhol a meglévő problémákra történő figyelem felhívással is, de mindenképpen azzal a céllal, hogy rámutassunk az új utakra, és ezzel az új innovatív módszerek igénybevételeinek elterjedését segíthessük.

Irodalomjegyzék

- Bauer Miklós: Választottbíráskodás és mediáció, *Jogtudományi Közlöny*, 2005/12.
- Erdős Éva: A fogyasztói szerződésekből kikötött választottbírói eljárás tisztességtelenségéről, *Ünnepi tanulmányok Bíró György Professor 60. Születésnapjára*, Novotni Alapítvány, Lícium-Art Könyvkiadó, 2015. 114.-134.o.
- Ferenczi Andrea: A konfliktusmegoldás társadalmi eszközei, *Alternatív vitarendezés* 2012/7-8.
- Gyengéné dr. Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban, *Magyar Jog*, 2009/11.
- Gyengéné Nagy Márta: A mediáció uniós szabályozásának hatása a magyar perjogi kodifikációra, *Magyar Jog*, 2016/5.
- Kohlhoffer-Mizser Csilla: A döntés útjai konfliktusainkban - mediáció és alternatív vitarendezés egyes európai példái, *Magyar Jog*, 2020/5.
- Nagy Adrienn: A jogi konfliktusok rendezésének lehetséges útjai az eljárásjogi reformok tükrében –polgári per vagy mediáció?, *Miskolci Jogi Szemle*, 2018/2.
- Prugberger Tamás – Rácz Zoltán: A vállalkozási vagy megbízási szerződéssel palástolt munkaviszony/kunkaszerződés kérdéséhez, *Gazdaság és Jog*, 2003/3., 21-24. o.
- Prugberger Tamás – Wopera Zsuzsa: Gondolatok a munkaügyi perek szakbírói vagy általános bírósági hatásköréről, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, XXVI./2. (2008.)

- Prugberger Tamás: A munkavégzéssel összefüggő szerződések jogdogmatikai és elhatárolási kérdései, *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, 2001/1.
 - Prugberger Tamás: Nemzetközi szeminárium a békéltető-közvetítő szolgálat magyarországi kiépítéséről, *Magyar Jog*, 1996/5.
 - Somogyi Árpád: Mi fán terem a mediáció?, *Jogtudományi Közlöny*, 2000/1.,
 - Szekeres Diána: A gazdasági mediációról, *Gazdaság és Jog*, 2012/5.
 - Választottbírók könyve (szerkesztette: Kecskés László- Lukács Józsefné) HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest 99.- 185.o.
-
-